

Zpráva o šetření ve věci Sára a Marka A. (nar. xxxx a xxxx)

Pan A. A., bytem xxxx (dále také „otec“ nebo „stěžovatel“), se na mě obrátil ve věci činnosti Městského úřadu Boskovic. Ten jako orgán sociálně-právní ochrany dětí (dále také „OSPOD“) poskytuje péči jeho dětem Sáře a Markovi.

Zabývala jsem se těmito výtkami stěžovatele:

- OSPOD nevhodně a necitlivě zatěžoval jeho dceru rozhovory,
- OSPOD podmiňoval přítomnost jeho právní zástupkyně během společných jednání rodičů souhlasem matky,
- OSPOD mu neumožňoval pořizovat z jednání audionahrávky,
- během svého působení v letech 2016–2018 OSPOD nereagoval na jeho žádosti k zajištění styku se synem.

Stěžovatel dále upozorňoval, že OSPOD během celého svého působení ve věci nejednal objektivně, stranil matce a o něm se vyjadřoval nevhodně.

A. Shrnutí závěrů

Dospěla jsem k těmto závěrům:

- (1) OSPOD **pochybil** tím, že:
 - dne 28. 6. 2017 necitlivě trval na provedení rozhovoru se Sárrou v situaci, kdy to nebylo vhodné (více viz část C.1.6);
 - neumožnil otci nahrávání společných jednání proto, že si to sociální pracovnice nepřály (více viz část C.3).
- (2) OSPOD **nepochybil**, jde-li o:
 - frekvenci a počet rozhovorů se Sárrou, místo rozhovorů, jejich obsah a průběh (více viz části C.1.1, C.1.3 až C.1.5);
 - dotazování matky, zda souhlasí s přítomností právní zástupkyně otce při společných jednáních rodičů před OSPOD (viz část C.2);
 - snahu pomoci otci zajistit styk se synem (více viz část C.4);
 - objektivní a nestranný postup (více viz část C.5.1).
- (3) Tyto výtky otce považuji za **nepřezkoumatelné**:
 - nepřiměřené délky rozhovorů OSPOD se Sárrou (více viz část C.1.2);
 - nevhodné vyjadřování sociálních pracovníků o otci (více viz část C.5.2).

B. Skutková zjištění

Na začátku roku 2016 v rodině stěžovatele vyvrcholila partnerská krize. OSPOD ji pomáhal řešit, snažil se otci zajistit asistovaná předávání dětí, neboť byl pro domácí násilí vykázán

ze společné domácnosti. Z té se po nějaké době odstěhovala i matka a s sebou vzala jen syna Marka. V původní rodinné domácnosti s otcem naopak zůstala dcera Sára, která stěhování do jiného, byť pouze 10 km vzdáleného města odmítla. V této době začal otec žádat OSPOD o zajištění styku se synem, tvrdil, že mu v něm matka brání. Matka namítala opak. OSPOD rodičům zprostředkoval mimosoudní dohodu o styku (matky s dcerou a otce se synem), doporučil a zprostředkoval jim odbornou pomoc. Došlo i ke znaleckému zkoumání, psycholožka doporučila střídavou péči, případně výlučnou péči matky. Dcera v této době začínala matku odmítat, jejich vzájemná komunikace se zhoršovala.

Před Vánoci 2016 soud svěřil obě děti do péče matky, aniž ale upravil jejich styk s otcem. Krátce před Štědrým dnem i v průběhu svátků se OSPOD neúspěšně pokoušel zprostředkovat rodičům společné setkání. Rodiče se nedokázali dohodnout, což vedlo k tomu, že otec nevidal syna, matka zase dceru.

Na začátku roku 2017 matka vypověděla mimosoudní dohodu, rodiče se neúspěšně pokusili o mediaci. OSPOD s nimi opakovaně řešil stykové otázky, otcovo vyzvedávání syna z mateřské školy, ověřoval otcem namítané ohrožení syna ze strany matčiných koček apod.

Na jaře došlo ke krátkodobému zlepšení vztahu mezi matkou a dcerou. Otec i nadále tvrdil, že mu matka brání ve styku se synem.

V květnu 2017 soud určil rodičům rozsah styku s dětmi, matce s dcerou a otci se synem. V obou případech se jednalo o víkend 1krát za 14 dnů. Otec rozhodnutí nerespektoval, resp. syna si vyzvedával z mateřské školy i v průběhu týdne.

V létě 2017 soudní znalkyně vyhodnotila Sárku jako aktuálně psychicky značně citově a vztahově dezorientovanou a deprivovanou, úzkostnou a neautentickou. Její další psychický vývoj označila za velmi rizikový, neboť vykazovala pět z osmi symptomů syndromu zavrženého rodiče. Znalkyně důrazně doporučila její psychoterapii. Znalkyně dále vyhodnotila, že během posledního roku došlo u otce ke stupňující se zášti, nespolupráci a obstrukcím vůči matce. Tyto postoje navíc přenášel na svou dceru, která je brala za své. Znalkyně zcela odmítla střídavou péči a doporučila výlučnou péči matky s mírně rozšířeným stykem otce s dětmi s tím, že před změnou péče by mělo dojít k ozdravení vztahu matky a dcery.

V září 2017 odvolací soud potvrdil výlučnou péči matky. OSPOD působil na oba rodiče, aby dceři zajistili psychoterapii, opakovaně zval rodiče (otce často neúspěšně) ke společným jednáním a snažil se šetřit stav domácností (u otce opět neúspěšně). Se Sárou prováděl rozhovory.

Sára i nadále odmítala přejít do péče matky, proto soud v roce 2018 v rámci výkonu rozhodnutí otci nejprve uložil pokutu a později se dokonce pokusil o výkon rozhodnutí odnětím z péče otce. Sára projevila přání zůstat u otce, proto rozhodnutí nakonec nebylo vykonáno. Otec syna vídal víceméně pravidelně.

C. Právní hodnocení

Upozorňuji, že hodnotím pouze činnost orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Nehodnotím a nijak se nevyjadřuji k soudním rozhodnutím, neboť mi to zákon neumožňuje.¹

Text rozdělím podle témat, která stěžovatel předestřel.

C.1 Nevhodné a necitlivé zatěžování Sáry rozhovory

Právní předpisy nestanoví žádné požadavky na frekvenci, délku, místo a obsah rozhovorů sociálních pracovníků s dětmi. Praxe si tak tvoří vlastní pravidla, která metodicky koriguje Ministerstvo práce a sociálních věcí.² Podle něj např. musí být provedení rozhovoru s dítětem jinde než v jeho obydli nebo v úředních prostorách úřadu výjimečně a musí být zdůvodněno okolnostmi případu.

Rozhovor s dítětem musí být v jeho zájmu.³ Opakovaným rozhovorům vystavované dítě proto nesmí být především přetěžované (to platí jak pro frekvenci a délku, tak i průběh a obsah rozhovorů). OSPOD si musí být vědom rizika sekundárního (systémového) psychického týrání a toto riziko se musí snažit minimalizovat. Jinými slovy, musí citlivě vyvažovat potřebu co nejkomplexnějšího objasnění rodinné situace a potřebu chránit dítě před nepřiměřeným zatížením ze strany systému, který byl vybudován na jeho ochranu.

Je-li řeč o rozhovorech s dítětem, je nutné přihlížet i k jeho participačnímu právu, tj. právu být aktivně vtaženo do věcí a procesů, které se ho týkají.⁴

Podle Matouška (2015) je vhodné rozhovor s dítětem realizovat v místě bydliště dítěte. Pohovor na úřadě je vhodný u dospívajících, kteří jsou schopni dostavit se bez doprovodu rodičů. Jednání s dítětem ve škole by mělo být spíše výjimečné. Dítě by tím totiž mohlo být stigmatizováno v očích spolužáků, případně i některých učitelů.⁵

Na nepříjemné dotazování vrstevníky upozorňuje i Knetlová (2016). Doporučuje velmi nenápadné separování dítěte z kolektivu a upozorňuje, aby možnost vyjádření názoru dítěti pomáhala k lepšímu životu a jeho situaci nezhoršovalo.⁶

1 Ustanovení § 1 odst. 9 zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů.

2 Srov. např. výkladový materiál Ministerstva práce a sociálních věcí ze dne 18. 5. 2015 (č. j. 2015/29648-231) s názvem „Zásada neveřejnosti jednání na úseku sociálně-právní ochrany dětí při provádění ústního jednání s dítětem v rámci šetření mimo úřední prostory v bezpečném prostředí důvěry.“

3 Čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, § 5 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

4 Čl. 12 Úmluvy o právech dítěte (sdělení FMZV č. 104/1991 Sb.) nebo z čl. 6 Úmluvy o styku s dětmi (sdělení MZV č. 91/2005 Sb. m. s.) či z čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (sdělení FMZV č. 209/1992 Sb.). Na úrovni vnitrostátního práva potom z čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, § 8 odst. 2 a 3 zákona o sociálně-právní ochraně dětí, srov. též § 867 odst. 2 občanského zákoníku.

5 MATOUŠEK Oldřich a kol. *Děti a rodiče v rozvodu*. Manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny. Praha: Portál, s. r. o., 2015. S. 83, ISBN 978-80-262-0968-3.

6 KNETLOVÁ Zlata: *Praktické techniky zapojení dětí do rozhodovacích procesů*. Metodika pro odborníky pracující s dětmi (pracovníky NNO: psychology, sociální pracovníce, etopedy, speciální pedagogy a další). Krizové centrum pro děti a rodinu v Jihočeském kraji, z. ú. 2016. S. 6–7.

Pemová a Ptáček (2012) uvádějí, že v průběhu vedení případu se rozhovorů s dítětem může uskutečnit několik. Mohou probíhat na úřadě, v bydlišti dítěte nebo v jiném neutrálním prostředí. Ve fázi hodnocení rodinné situace by rozhovory měly probíhat vždy mimo rodinu a bez přítomnosti rodičů. Rozhovor s dítětem by měl být vždy dobře načasován, aby odpovídal potřebám dítěte a jeho běžnému dennímu režimu. Čím mladší je dítě, tím je třeba tento faktor více plánovat. V případě dospívajících by OSPOD neměl kvůli rozhovoru rušit oblíbenou činnost dítěte, protože to zbytečně posiluje jeho odpor ke spolupráci.⁷

C.1.1 Frekvence a počet rozhovorů se Sárou

Od ledna 2016 do začátku srpna 2018 OSPOD hovořil se Sárou v celkem šesti případech. K tomu se pokusil ještě o dva další rozhovory, pro nepříznivé okolnosti od nich však upustil.

Mezi rozhovory byly několikaměsíční odstupy, tři se však konaly v kratších intervalech – 10. 8., 23. 9. a 5. 10. 2016 (stěžovatel uváděl dny 22. 9. a 26. 9. 2016). K srpnovému rozhovoru přivedl dceru na OSPOD otec, aby se vyjádřila k otázce bydlení a docházky do školy. Zářijový a říjnový rozhovor již OSPOD provedl z vlastní iniciativy, v rámci porozchodových pří rodičů o děti a pro účely soudního řízení.

Dívka odmítala výslech před soudem,⁸ o čemž OSPOD soud informoval, a k soudnímu výslechu nedošlo. Z odborníků se Sárou dvakrát hovořila soudní znalkyně a dále dva psychologové, kteří jí na žádost rodičů poskytovali odbornou pomoc.

Nejsem přesvědčena, že by dívka byla – i přes popsanou citelnou zátěž – z hlediska systému sociálně-právní ochrany zatěžována nepřiměřeně. Její rodinná situace nebyla příznivá, porozchodový rodičovský konflikt byl silně rozvinutý a Sára odmítla respektovat soudní rozhodnutí a přejít do péče matky. Navíc byla ve věku, kdy měla právo se k rodinnému uspořádání vyjadřovat. OSPOD své rozhovory prováděl především z důvodu výkonu funkce kolizního opatrovníka a na žádost soudu. **OSPOD tedy nepochybil.**

Považuji však za důležité upozornit na situaci, kdy OSPOD v jednom případě hovořil s dívkou ve velmi krátkém, ani ne dvoutýdenním intervalu (nejprve na konci září, poté hned na začátku října 2016). Ze záznamů neplyne, zda mezi uvedenými rozhovory došlo k nečekanému vývoji rodinné situace, jenž by odůvodňoval provedení dalšího brzkého rozhovoru. Proto tuto otázku ponechávám bez hodnocení. Upozorňuji však, že všechny kroky OSPOD musí být k dítěti maximálně šetrné, mají-li být v jeho zájmu. Proto **OSPOD musí názor dítěte pro tentýž účel zjišťovat pokud možno v rámci jednoho rozhovoru.**

C.1.2 Délka rozhovorů se Sárou

Otec namítl, že OSPOD prováděl s jeho dcerou dlouhé rozhovory. Ve spisové dokumentaci jsem našla pouze jeden rozhovor se zaznamenanou délkou trvání 20 minut.⁹ Podle

7 PEMOVÁ Tereza, PTÁČEK Radek. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2012. S. 80 a násl. ISBN 978-80-247-4317-2.

8 Záznam o pohovoru se Sárou ze dne 5. 10. 2016.

9 Záznam ze dne 20. 4. 2017.

názoru Sářina třídního učitele tento rozhovor trval 50 minut.¹⁰ Záznamy z ostatních rozhovorů nevymezují dobu jejich trvání (např. záznam z rozhovoru dne 5. 10. 2016 uvádí pouze jeho začátek – 10:20 h).

Otázku délky rozhovorů s dívkou považuji za nepřekoumatelnou. I kdyby však rozhovor s jedenácti a půl letou dívkou trval 50 minut, nepovažuji ho za nepřiměřeně zatěžující.

Nejsem spokojena s tím, že OSPOD v záznamech o rozhovorech s dívkou neuváděl délku jejich trvání. Stejně jako v případě protokolů o jednání by si takto důležité dokumenty zasloužily uvedení toho, kdy rozhovor začal a kdy skončil. Časové údaje mají vypovídací hodnotu a mohou sloužit i jako ochrana sociálních pracovníků. Ostatně, jak zmiňuje Pemová a Ptáček (2012) ohledně vedení spisové dokumentace: co není zaznamenáno, jako by se nestalo.¹¹ **Doporučuji proto OSPOD, aby v záznamech o rozhovorech s dětmi uváděl délku jejich trvání.**

C.1.3 Místo rozhovorů se Sářou

První dva rozhovory s dívkou proběhly na úřadě. Poté se již OSPOD nedařilo přimět rodiče, resp. především otce, který o dívku fakticky po celou dobu pečoval, aby Sárú na úřad doprovodil. V domácím prostředí OSPOD se Sářou hovořit nemohl, neboť mu otec v zásadě po celou dobu neumožňoval provádět šetření v jeho domácnosti. Je tedy logické, že OSPOD přistoupil k rozhovorům ve škole.

Běžnou praxí bývá, že OSPOD přijde do školy podle svého pracovního rozvrhu, ohlásí se u jejího ředitele a nechá si dítě přivést. OSPOD začal být v případě Sářy obezřetnější. Sociální pracovnice sledovala časy přestávek mezi hodinami a chodila do školy tak, aby ji nikdo neviděl. Sárú potom ředitel školy odvolával z hodin pod jinou záminkou.

Jsem tedy přesvědčena, že **OSPOD nepochybil.**

C.1.4 Obsah rozhovorů se Sářou

OSPOD se dívky dotazoval na možné porozchodové uspořádání rodiny, na vztah k otci, matce či mladšímu bratrovi, posléze na průběh kontaktů s matkou a na kvalitu péče a chování otce, na školu a její školní výsledky, případně na volnočasové aktivity. OSPOD se Sářy doptával i na odbornou péči. Z hlediska obsahu rozhovorů jsem nezaznamenala žádná nestandardní témata, žádné nadbytečné či nevhodné dotazování. **OSPOD nepochybil.**

C.1.5 Průběh rozhovorů se Sářou

Stěžovatel namítl, že jeho dcera na rozhovor se sociální pracovnící, který se konal dne 22. 9. 2016, velmi špatně reagovala (pláčem).

10 Přípis pana C. (datum je špatně čitelné), který stěžovatel připojil ke svému podnětu a kterým učitel oslovil OSPOD.

11 PEMOVÁ Tereza, PTÁČEK Radek. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*. Praha: Grada Publishing, a. s., 2012. S. 45. ISBN 978-80-247-4317-2.

V záznamu ze dne 23. 9. 2016 OSPOD uvedl, že rozhovor dívky nevedl (i přes zrovna probíhající hodinu hudební výchovy) a že komunikovala ochotně. OSPOD nezaznamenal žádnou Sárinu tíseň, psychickou nepohodu či něco obdobného. I záznam z následného poměrně brzkého rozhovoru dne 5. 10. 2016 je podobný. Rozhovor proběhl v klidné atmosféře, Sára působila spokojeně a ochotně komunikovala.

OSPOD přitom zaznamenával, když u dívky pozoroval psychickou nepohodu:

- Dne 28. 6. 2017 se pokusil o rozhovor s dívkou ve škole, ten se však nakonec neuskutečnil. Sociální pracovnice totiž zastihla třídu na odchodu na koupaliště, a když učinila pokus o oddělení dívky od kolektivu, začala Sára „neadekvátně plakat“. Sociální pracovnice tedy od rozhovoru ustoupila (další hodnocení viz níže v části C.1.6).
- Dne 23. 2. 2018 se opět pokusila o pohovor s dívkou ve škole. Sára před příchodem do místnosti, kde měl rozhovor proběhnout, s někým telefonovala a plakala. Vyšlo najevo, že hovořila s otcem, který s pohovorem nesouhlasil. Sociální pracovnice proto od pohovoru, s ohledem na psychické rozpoložení dívky i její přání, ustoupila.
- Dne 25. 6. 2018 sociální pracovnice zaznamenala, že rozhovor se Sárou proběhl v klidné atmosféře, byť dívka občas trochu poplakávala. Jako důvod uvedla, že je našťavaná na mamku. Sociální pracovnice jí trpělivě vysvětlovala důvody, proč s ní opakovaně hovoří. Dotazovala se i na možnost budoucích rozhovorů, dívka k nim však byla rezervovaná a nabízený kontakt na OSPOD odmítla.

Ve všech ostatních případech OSPOD zaznamenal, že dívka s rozhovorem souhlasila a že proběhl v poklidné atmosféře.

Záznamy OSPOD považují z uvedených důvodů za věrohodné a mám tedy za to, že **OSPOD nepochybil**.

C.1.6 Rozhovor se Sárou dne 28. 6. 2017

Uvedeného dne přišly sociální pracovnice do školy v době, kdy se třída chystala k odchodu na koupaliště. Pracovnice sdělila třídnímu učiteli (mimo dosah dětí), že potřebuje se Sárou mluvit a odešla se ohlásit řediteli školy. Když zjistila, že se třída mezitím vydala na cestu, požádala svoji kolegyni, aby za Sárou doběhla a pokusila se ji přivést zpět. Sára však na chodníku začala (podle záznamu neadekvátně) plakat, do situace zasáhl třídní učitel a vůči pracovníci se ohradil. OSPOD tedy od rozhovoru ustoupil.

Mám za to, že OSPOD měl od rozhovoru ustoupit již v době, kdy dorazil do školy a zjistil, že pro něj nejsou vhodné podmínky. Oddělovat dívku od třídního kolektivu v situaci, kdy jde celá třída na koupaliště v rámci aktivit končícího školního roku, považují za necitlivé. Ostatně OSPOD si mohl aktivity třídy dopředu telefonicky ověřit. Upozorňuji na výše citovaná doporučení odborné literatury (Matoušek 2015 a Knetlová 2016).

OSPOD pochybil tím, že necitlivě trval na provedení rozhovoru s dívkou v situaci, kdy to nebylo vhodné.

C.2 Přítomnost otcovy právní zástupkyně při jednáních před OSPOD

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí počítá se zmocněncem pouze v případě nahlášení do spisové dokumentace.¹² Podle Listiny základních práv a svobod má však každý právo na právní pomoc v řízení před státními orgány či orgány veřejné správy.¹³ Podle občanského zákoníku má každý, kdo z různých důvodů sám právně jednat nechce, právo zvolit si svého zmocněnce, který za něj bude jednat.¹⁴ Možnost zvolit si zmocněnce připouští i správní řád.¹⁵

Na jednu stranu je tedy právo rodiče na zastoupení nezpochybnitelné, proto OSPOD nemůže autoritativně požadovat jednání pouze s rodičem, bez přítomnosti zmocněnce. Otázkou zůstává, kdy a jakým způsobem může zmocněnec do probíhajícího jednání rodiče se sociálním pracovníkem vstoupit. Tato otázka není právně upravena a vždy bude záviset na okolnostech konkrétního případu a zažité praxi konkrétního orgánu sociálně-právní ochrany dětí.

Nejistila jsem, že by OSPOD někdy odmítl přítomnost právní zástupkyně otce. Pouze ho informoval, že společná jednání s matkou mohou probíhat i bez právních zástupců, a upozorňoval ho, že OSPOD nebude s jeho právní zástupkyní domlouvat vhodný termín setkání, neboť to je odpovědností otce. Vedle toho se OSPOD dotazoval matky, zda jí přítomnost advokátky otce během společného jednání rodičů nevadí. Matka sice bývala zastoupena v soudních řízeních, nikdy však při jednáních před OSPOD. Matce přítomnost právní zástupkyně otce vadila, jejím zájmem však bylo především jednat a pokusit se s otcem dohodnout, proto s její přítomností nakonec vždy souhlasila. Kdyby se tak nestalo, byl OSPOD připraven provést s oběma rodiči oddělená jednání. Případně by otci navrhl, zda by jeho advokátka mohla čekat na chodbě, a vždy, když by se s ní otec potřeboval poradit, bylo by jednání s rodiči za tímto účelem přerušeno.

Zjistila jsem, že k nejrůznějším konfliktům mezi otcem a jeho právní zástupkyní a OSPOD docházelo průběžně. Např. v září 2016 OSPOD advokátce objasnil, že nemůže do jednání rodičů samovolně vstupovat a že pokud se potřebuje s otcem na něčem domluvit, může požádat o přerušení jednání a s otcem se domluvit na chodbě. Advokátka toto pravidlo opakovaně nerespektovala.

V listopadu 2016 v důsledku složitějšího domlouvání termínů (díky tomu, že otec trval na přítomnosti své právní zástupkyně) došlo ke společnému jednání rodičů až za měsíc od původního plánu.

V únoru 2017 OSPOD zase řešil formu plné moci advokátky. Krajský úřad Jihomoravského kraje totiž metodicky upřesnil, že k zastupování rodičů před OSPOD nestačí běžně používané advokátní generální plné moci.

12 Ustanovení § 55 odst. 5 zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

13 Čl. 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

14 Ustanovení § 436 a násl. občanského zákoníku.

15 Ustanovení § 33 a násl. správního řádu (a obdobně i § 154 správního řádu).

Mám tedy za to, že OSPOD otci neodpíral možnost právního zastoupení (doprovázení) při jednáních s rodiči (případně jen s ním). Sociální pracovnice jen odmítla organizovat termíny přímo s jeho právní zástupkyní a nastavovala pravidla pro vystupování advokátky během jednání s rodiči. Matčin souhlas, který OSPOD vyžadoval, nebyl podmíněním přítomnosti právní zástupkyně otce na jednáních, ale podmíněním společného jednání rodičů. V případě odmítnutí byl OSPOD připraven situaci adekvátně řešit. **OSPOD tedy nepochybil.**

C.3 Pořizování audiozáznamu z jednání

Občanský zákoník obecně nepřipouští pořizování zvukových nebo obrazových záznamů jiného člověka bez jeho souhlasu, s výjimkou některých případů, v nichž kvůli zvláštnímu účelu pořízení nahrávky lze postupovat i bez souhlasu.¹⁶ Z občanského zákoníku však nelze jednoznačně dovozovat právo rodiče nahrávat si sociálního pracovníka bez jeho souhlasu. Správní řád zase pamatuje pouze na situace, kdy jednání nahrává správní orgán.¹⁷ Zákon o sociálně-právní ochraně dětí tuto otázku neupravuje vůbec.

K pořizování audiozáznamů (případně videozáznamů) jednání osob dále existuje poměrně bohatá odborná literatura¹⁸ i judikatura.¹⁹ Z ní vyplývá, že lze připustit, aby občan nahrával své jednání s úředníkem bez jeho souhlasu, a to jak v případě, kdy mu nahrávání dopředu oznámí, tak i utajeně. Zájem na zjištění skutečného průběhu a obsahu jednání, tedy zájem nad dodržováním základních zásad činnosti správních orgánů, totiž vždy převáží nad zájmem na ochranu osobnostních práv úředníků, jde-li v případě úředních jednání o osobnostních právech vůbec hovořit. Správnímu orgánu ostatně zůstává možnost se účinně bránit, pokud ten, kdo nahrává, použije nahrávku nepřiměřeně.

Pokud s nahráváním jednání obou rodičů před OSPOD jeden z rodičů nesouhlasí, je však situace jiná. Jeho ochrana před neoprávněným zásahem do osobnosti je totiž větší než v případě nahrávání sociálního pracovníka. Zatímco sociální pracovník musí nahrávání strpět, rodič nikoli.

Sociální pracovnice během místního šetření vypověděly, že otci nahrávání jednání nikdy nezakazovaly. Zmínily událost, kdy během jednoho jednání s rodiči otcova advokátka začala manipulovat se svým telefonem, proto se OSPOD jak jí, tak i matky na nahrávání dotázal. Advokátka nahrávání popřela, byť s telefonem i nadále manipulovala, matka ho odmítla. OSPOD nechtěl jednání zmařit, proto se od tématu odklonil.

16 Ustanovení § 86 a násl. občanského zákoníku.

17 Ustanovení § 18 odst. 1 druhá věta správního řádu.

18 Viz JEMELKA, L., PONDĚLÍČKOVÁ, K., BOHADLO, D.: *Správní řád. Komentář. 5. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2016, ISBN 978-80-7400-607-4, s. 106, nebo VEDRAL, J.: *Správní řád. Komentář. II. aktualizované a rozšířené vydání.* Praha: RNDr. Ivana Hexnerová – BOVA POLYGON, 2012, ISBN 978-80-7273-166-4, s. 230.

19 Viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 11. května 2005, sp. zn. 30 Cdo 64/2004, nebo rozhodnutí téhož soudu ze dne 14. 8. 2018, sp. zn. 21 Cdo 1267/2018, rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 9. 10. 2013, č. j. 3 Aps 3/2013-25, nebo rozhodnutí téhož soudu ze dne 18. listopadu 2011, čj. 2 As 45/2010-68, nález Ústavního soudu ze dne 9. 12. 2014, sp. zn. II. ÚS 1774/14 (N 221/75 SbNU 485), nález téhož soudu ze dne 20. 12. 2011, sp. zn. Pl. ÚS 24/11 (N 217/63 SbNU 483; 43/2012 Sb.).

Popsané sdělení sociálních pracovníků se ale neshoduje se záznamem ze dne 13. 2. 2017: „V úvodu jednání právní zástupkyně otce manipulovala se svým mobilním telefonem, bylo od ní zjišťováno, zda jednání nahrává. Vzhledem k tomu, že potvrdila nahrávání, bylo jí sděleno, že OSPOD s nahráváním nesouhlasí. V průběhu jednání bylo opakovaně ověřováno, zda nahrávání probíhá. Právní zástupkyně otce sdělila, že ne.“ Totéž je zaznamenáno v protokolu o jednání s oběma rodiči (ze stejného dne).

Spisová dokumentace zřetelně prokazuje, že OSPOD nahrávání jednání otci neumožnil proto, že si to nepřály sociální pracovníce, které s rodiči a právní zástupkyní otce jednaly. Nikoli z důvodu, že si to nepřála matka. **OSPOD tedy pochybil.**

C.4 Pomoc OSPOD otci při jeho vymáhání styku se synem

Orgán sociálně-právní ochrany dětí má povinnost poskytovat rodině preventivní a poradenskou činnost kdykoli, kdy o ni rodič požádá či kdy je taková činnost potřeba.²⁰ Sociální pracovníci proto musejí nabízet rodičům pomoc, pomáhat jim s uzavíráním mimosoudních dohod týkajících se dětí²¹ a při vyhodnocení sporech jim doporučovat a zprostředkovávat odbornou spolupráci.²²

Otec poprvé upozornil OSPOD, že se nevidá se synem, na konci srpna 2016, tedy brzy poté, co se s ním matka odstěhovala z rodinné domácnosti. OSPOD se od té doby snažil sjednávat společné schůzky rodičů za účelem uzavření dohody (k té nakonec v září 2016 došlo). Kromě toho rodičům sjednával mediaci u Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí a doporučoval program krizového centra. Rodičovský konflikt však zesiloval, a ač se OSPOD snažil, Vánoce 2016 otec strávil pouze s dcerou, matka zase se synem.

Na začátku roku 2017 matka vypověděla dohodu ze září 2016, syna však otci ke styku předávala. OSPOD aktivně řešil jednak spor rodičů týkající se vyzvedávání syna z mateřské školy, jednak jeho zdravotní ohrožení ze strany matčiných koček.

V dubnu 2017 otec OSPOD stále upozorňoval, že mu matka brání ve styku se synem. Přitom ho měl v druhé půli dubna v péči dva víkendy po sobě.

Další nepředání syna otec namítl až v listopadu 2017. Matka k tomu vysvětlila, že byla se synem na pohotovosti kvůli zánětu středního ucha a otce o situaci s předstihem vyrozuměla SMS zprávou. Otec se podle matky o syna nezajímal a až po vysloveném zájmu Sáry o bratra ho matka po pondělní návštěvě lékaře a zjištění, že se zdravotně zlepšil, otci odvezla, a dokonce ho u něj nechala až do čtvrtka. OSPOD s matkou projednal i další otcovy námitky (předávání syna nedostatečně oblečeného a bez jeho osobních věcí). OSPOD opět nabízel rodičům společné setkání.

V lednu a únoru 2018 otec kontakt se synem sám neinicioval, až na konci února 2018 si rodiče na popud matky domluvili víkendový kontakt. Matka deklarovala, že otci nehodlá

20 Ustanovení § 9, 9a, § 10 odst. 1 písm. b) a c), § 11 odst. 1 písm. a) a b) a zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

21 Článek 13 Evropské úmluvy o výkonu práv dětí přímo vybízí k předcházení soudním řízením týkajících se dětí a v případech, kde je to namístě, jednoznačně preferuje uzavírání mimosoudních dohod.

22 Ustanovení § 12 a 13 odst. 1 písm. d) zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

bránit ve styku se synem, naopak na něm má zájem. V průběhu dalších měsíců otec syna víceméně pravidelně vídal.

V roce 2018 se pozornost OSPOD upírala spíše než ke styku otce se synem ke styku matky s dcerou (mělo dokonce dojít k výkonu rozhodnutí předáním).

Jsem přesvědčena, že se OSPOD po celou dobu svého působení snažil velmi aktivně zajišťovat společné jednání rodičů za účelem zprostředkování jejich dohody. Doporučoval i zprostředkovával jim odbornou pomoc. Více, jde-li o styk otce se synem, udělat nemohl. **OSPOD tedy nepochybil.**

C.5 Činnost OSPOD obecně

C.5.1 Stranění matce

Požadavek na objektivitu činnosti orgánů sociálně-právní ochrany dětí lze nalézt v čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, na úrovni zákonné úpravy potom ve správním řádu v institutu podjatosti.²³ Úřední osoba je podjatá, je-li možné důvodně předpokládat, že má s ohledem na svůj poměr k věci, k účastníkům nebo jejich zástupcům zájem na výsledku řízení, pro který lze pochybovat o její nepodjatosti.²⁴ K vyloučení oprávněné úřední osoby přitom zcela postačí, aby existovaly pouhé důvodné pochybnosti o její nepodjatosti, které nemusejí být spolehlivě prokázány.

Zjistila jsem, že OSPOD šetřil v domácnostech obou rodičů, s oběma vedl jednání, oběma nabízel různé možnosti odborné pomoci. V souladu se svými zjištěními a velmi detailně informoval soud o rodinné situaci, o jednáních s otcem i matkou i o rozhovorech se Sárou.

V dodatku ze dne 6. 12. 2016 ke zprávě pro soud sociální pracovnice uvedla informace o společném konfliktním jednání rodičů před OSPOD. Dále poukázala na znalecký posudek, především na jím konstatované deficity na straně otce. Rovněž upozornila soud, že otec byl trestně obžalován z ublížení na zdraví matce. Dodatek tak sice vyznívá „proti otcí“, zjevně ale nebyl psán s cílem poškodit ho uvedením nepravdivých či zkreslujících skutečností. Sociální pracovnice pouze uvedla otcí nelichotící fakta. Během následujícího soudního jednání OSPOD navrhl výlučnou péči matky a otcí upravit širší styk. Učinil tak v souladu se závěry znaleckého posudku i vývojem ve věci.

Ze spisové dokumentace plyne, že OSPOD jednal více s matkou než s otcem. Na sociální pracovníci se totiž matka obracela sama a sdělovala, co se v rodině zrovna odehrává. Záznamy většinou z telefonních kontaktů jsou formulovány čistě popisně. Naproti tomu otec se na sociální pracovníci obracel výjimečně a téměř výhradně e-mailem. Sociální pracovnice na jeho sdělení reagovala. Sama se mnohokrát pokoušela s otcem spojit telefonicky, případně šetřit v jeho domácnosti, ve většině případů však neúspěšně. Na smluvená společná jednání rodičů před OSPOD se otec několikrát nedostavil. OSPOD se

²³ Ustanovení § 7, resp. 14 správního řádu.

²⁴ Např. Nález Ústavního soudu ze dne 23. 12. 2015, sp. zn. I. ÚS 1244/15 [„Opatrovník podle názoru stěžovatele v řízení nejedná nestranně, neboť za něj jednala zaměstnankyně, která je blízkou přítelkyní matky (taktéž zaměstnankyně Městského úřadu...) a která s ní sedí v jedné kanceláři.“].

výzvy k takovým jednáním nedařilo otci doručovat, popř. se značnými obtížemi. Otec zjevně ztrácel k OSPOD důvěru, měl-li ji kdy vůbec.

Nejsem přesvědčena, že by v případě OSPOD nastaly pochybnosti o neobjektivním přístupu k vedení případu. **OSPOD tedy nepochybil.**

Rizikem činnosti pracovníků orgánů sociálně-právní ochrany dětí je ztráta důvěry rodiče, vůči němuž směřuje nepříjemný (a rodičem nepřijímaný) krok sociálního pracovníka. Mnohdy namítaná neobjektivní, tendenční, podjatá či rodiči jinak obdobně hodnocená činnost orgánu sociálně-právní ochrany dětí proto může vyplývat z přesvědčení rodiče, že státní orgán by měl pomáhat především jemu. Veškerá činnost orgánu sociálně-právní ochrany dětí by však měla být vedena hlediskem nejlepšího zájmu dítěte. Primárním cílem by samozřejmě mělo být nalezení řešení, jež bude respektovat zájem dítěte a současně bude v souladu, popř. v co nejmenší možné míře zasáhne do zájmů rodičů či jednoho z nich. Pokud ale takové řešení není možné, musí být zájem dítěte nadřazen nad jejich zájmy.²⁵ To stejné lze konstatovat k výkonu opatrovnické funkce, kdy často dochází k tomu, že stanovisko opatrovníka je odlišné od procesního zájmu jednoho z rodičů. Rozdílné stanovisko kolizního opatrovníka však samo o sobě nelze považovat za nesprávný úřední postup, což potvrdil i Nejvyšší soud.²⁶

Pokud tedy úřad nepostupuje podle představ rodiče, automaticky to neznačí jeho neobjektivní, podjatou či jinak obdobně hodnocenou činnost.

C.5.2 Nevhodné vyjadřování sociálních pracovníků o otci

Každý, kdo plní úkoly vyplývající z působnosti správního orgánu, má povinnost se k dotčeným osobám chovat zdvořile.²⁷

Spisová dokumentace zaznamenává jen dvě konkrétní události, z nichž je zjevné, že mezi otcem a sociálními pracovníky došlo k emotivnější výměně názorů. V květnu 2016 otec sociální pracovníci sdělil, že „... jinak doufám, že už jste se od rána přestala zlobit a naše další jednání bude pokračovat bez osočování...“²⁸ V červenci 2018 potom vedoucí OSPOD Hana Němcová zaznamenala, že si otec účelově vymýšlí, aby odvedl pozornost od své osoby, a popřela, že by na něj křičela a vysmívala se mu.²⁹

Mezi otcem a sociálními pracovníky tedy zjevně nebyl vybudován vztah důvěry, to je ostatně patrné v celém vývoji působení OSPOD ve věci. Nevhodné, či dokonce nezdvořilé vyjadřování je však velmi obtížně prokazatelné. Mnoho jednání, rozhovorů a výměn názorů probíhá za „zavřenými dveřmi“, přičemž ne o všech bývají vypracovány záznamy. Nadto nelze očekávat, že sociální pracovník zaznamená své eticky nepřijatelné vyjádření.

25 Viz např. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Neulinger a Shuruk proti Švýcarsku ze dne 6. 7. 2010, č. 41615/07.

26 Viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 25. 11. 2003, sp. zn. 21 Cdo 1503/2003.

27 Ustanovení § 4 odst. 1 správního řádu.

28 E-mail otce ze dne 6. 5. 2016, adresovaný Mgr. Darině Odehnalové.

29 Úřední záznam ze dne 30. 7. 2018.

Tuto otázku proto považuji v hodnoceném případě za **nepřezkoumatelnou**.

D. Informace o dalším postupu

Zprávu zasílám starostovi města Boskovice Ing. Jaroslavu Dohnálkovi a podle § 18 odst. 1 zákona o veřejném ochránci práv žádám, aby se ve lhůtě 30 dnů od jejího doručení vyjádřil ke zjištěným pochybením a informoval mě o přijatých opatřeních k nápravě. Zpráva shrnuje moje dosavadní poznatky, které mohou být podkladem pro závěrečné stanovisko podle § 18 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv.

Zprávu zasílám rovněž stěžovateli.

Brno 11. prosince 2019

Mgr. Anna Šabatová, Ph.D., v. r.
veřejná ochránkyně práv
(zpráva je opatřena elektronickým podpisem)